

סוגיית "מצוות בטלות לעתיד לבוא" - שיטת הרשב"א

ובמסכת נדה (סא,ב): "בגד שאבד בו כלאים (=שלא מוצאים בו את חוט הפשתן בתוך הצמר), הרי לא ימכרנו לפרסי (=לגוי, שמא ימכור לישראל והוא לא ידע שיש בו כלאים), ולא יעשנו מרדעת לחמור (שמא יעלנה על כתפו ולא ידע שיש בה כלאים). אבל עושה אותו תכריכין למת. אמר רב יוסף: זאת אומרת מצוות בטלות לעתיד לבוא (שכשיקום לתה"מ לא יהיה זה אסור).

⁶⁰¹ופליגי דרבי ינאי, דאמר רבי ינאי: לא שנו אלא לסופדו, אבל לקוברו אסור."

ומזה מוכיח (הנוצרי, הרוצה להוכיח שהתורה אינה נצחית) שהמצוות בטלות לעתיד לבוא (גם לפי שיטתנו)⁶⁰².

והרשב"א ז"ל פירש⁶⁰³, מה שאמר "מצוות בטלות לעתיד לבוא", היינו אחר המיתה מיד, בעולם הנשמות. הטעם כמו שמפרש שם (רבי יוחנן בהמשך): כיון שמת האדם נעשה חופשי מן המצוות⁶⁰⁴.

הערות - ילמד ענוים דרכו

601 הגרסה המדויקת היא כך: "אל אביי ואי תימא רב דימי: והא א"ר מני א"ר ינאי לא שנו - אלא לספדו, אבל לקוברו - אסור! אל: לאו איתמר עלה, א"ר יוחנן אפילו לקוברו? ור' יוחנן לטעמיה, דא"ר יוחנן: מאי דכתיב: 'במתים חופשי'? כיון שמת אדם - נעשה חופשי מן המצוות". ויביאה המהר"ל לקמן במלואה.

602 טענה זו נמצאת בשו"ת הרשב"א חדשות סימן שכח בשם המתווכח המומר הנוצרי. וכן כתב הריטב"א במקום: "ואם לחשך מין מתלמידי יש"ו לומר: כיון שהמצוות בטלות לעתיד לבוא, נמצא שלא ניתנה תורה אלא לזמן, ולפיכך היה רשות ליש"ו להוסיף ולגרוע ממנה..."

603 בחידושי אגדות שם, וכן פירש בעקבותיו הר"ן.

604 ויש לשאול: מה החידוש שהמת פטור? אולם הרשב"א (שם בחידושים) מוסיף ביאור: "ונראה לי 'לעתיד לבוא' משעת שמת קאמר, ולומר שאין החי מצווה על המת, כדרך שאמרו (יבמות קיד,א) בקטנים 'לא תאכלום' קרי ביה 'לא תאכלום' - להזהיר גדולים על הקטנים. וטעמא משום דכתיב: 'במתים חופשי' - כיון שמת אדם נעשה חופשי מן המצוות בשעת מיתתו. ויש 'לעתיד לבוא' בזמנו ובזמן מועט: 'שלא תהא מכשילן לעתיד לבוא'."

ובשו"ת הרשב"א (חדשות שסח) הרחיב יותר: "דע כי לעתיד לבוא נאמר על כל זמן הבא, רחוק או קרוב, ואפילו בזמן סמוך ממש, באומרים בחזרת כלי זיין בשבת: 'כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא'. ואמרו בעבור במים ביום הכפורים להקביל פני רבו שמותר 'כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא'. ו'מצוות בטלות לעתיד לבוא' - ביאורו לאחר המוות ממש, ר"ל שהמתים בעודן מתים - פטורים מן המצוות. והוא שהביאו שם ראייה ממה שכתוב: 'במתים חופשי' - כיון שמת נעשה חופשי מן המצוות'.

ואם תשאל: אם בעודנו מת, איך חלק ר' אמי ואמר שאינו פטור? והמת אינו בן מצווה? דע כי לדעת ר' אמי המת - כתינוק שלא הגיע לכלל מצוות מצד עצמו, ואילו ראינוהו אוכל נבלות ולובש שעטנז ומחלל את השבת - אין בית דין מצווין להפרישו, כמוזכר ביבמות פרק חרש, ועכ"ז אנו מוזהרים עליו שלא להאכילו בידיים ושלא להלבישו, וכמו שאמרו שם 'לא תאכלום' - קרי ביה 'לא תאכלום' - להזהיר גדולים על הקטנים.

ואם תשאל עוד: אם כן מפני מה התיר לסופדו בו? דע כי מצוות איסור הכלאים בלבישה בלבד דבר

ומה שאמרו בע"ז (ג,א) בפסוק (דברים ז,יא): "היום לעשותן - ולא למחר לעשותן, היום לעשותן - ולא היום ליטול שרכן". כל זה הוא בעולם הנשמות, אבל לא בזמן התחיה. וכל שכן לימות משיחנו, שהרי אמרו (ברכות לד,א): "אין בין עולם הזה לימות משיחנו אלא שעבוד מלכויות בלבד". ואיך סלקא דעתך שיהיו המצוות בטלות לימות משיחנו? - כך כתב הרשב"א ז"ל.

והביא ראיה לזה, דאם לא כן, רק פירושו מה שאמר "היום לעשותן ולא למחר" - היינו לזמן התחיה (ודעתו שמצוות בטלות לע"ל), למה מקשה (שם בגמרא בע"ז, ממימרא זו) בפשיטות: "והאמר רבי יהושע בן לוי היום וכו'", כאילו אין חילוק (=כאילו אין מי שחולק על כך), והא רבי אמי דסבירא ליה דלקברו אסור, סבר המצוות אין בטלות לעתיד, ולכך אסור לקבור בבגד כלאים? ! (אלא מוכח ש"היום לעשותן ולא מחר לעשותן" הוא לעולם הנשמות, וזה דבר מוסכם ששם פטורים).⁶⁰⁵

הערות - ילמד ענויים דרכו

הכתוב... ולפיכך כשפורסין אותו על המת לספרו - אין בו עניין זה שאינו דרך לבישה, אבל לקוברו דרך לבישה - אסור.

ור' חייא בר יוסף שאמר בכתובות שה'צדיקים שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות - בלבושיהם הם עומדין', יסבור כדעת ר' אמי שאמר לקברו אסור. ור' יוסף ור' יוחנן שהתירו אף לקברו, לא יסברו כדעת ר' חייא בר יוסף שבכתובות, שאמר 'בלבושיהן הן עומדין'. ושמה גם לדעת ר' חייא בר יוסף אין הכוונה שיעמדו באותן המלבושין ממש... אלא הכוונה שיהיו עומדין לבושין... ואם תרצה אמור שעומדין בלבושים באותן שנקברו עמה... ודברי אגדה הם ואין משיבין עליהן".

ויש להעיר שהרשב"א נתן בדבריו שני הסברים לשיטת רב אמי: או שסובר שאדם שנפטר הוא כתינוק שאין להעביר אותו איסור בידיים, או מפני שסובר שהמתים עתידים לקום בלבושיהם ומצוות לא בטלות בזמן התחיה. ובאמת יש קשר בין שני ההסברים: תקופת המוות אינה מנותקת מהחיים שלפני (שגם במוות אין להעביר את הגוף איסור) ומהתקופה שאחרי (שבלבושיהם עומדים ועדיין האיסור קיים). וגם יש רציפות של מחויבות לתורה לאורך כל הזמן.

אבל הרישב"א הקשה על רבו וז"ל: "וכמה הקשיתי לפניו: חדא - דלישנא ד'מצוות בטלות לעתיד לבוא' אין במשמע לומר שאין אנו מוזהרין על המתים. ועוד - היאך יעלה על הדעת שיהא ר' ינאי סובר שאף על פי שמת האדם אנו מוזהרין עליו? והיאך זה דומה לקטנים הבאים לעולם ואנו חייבים לחנכם ולגדלם במצוות, למתים שהלכו לעולמם ונפטרו לגמרי מחיובם לעולם? ועוד - מהו זה שאמרו: 'עולם הבא שאין בו לא זכות ולא חובה' שהוא על זמן תחיית המתים ולא על עולם הנשמות, כדמוכח ממאי דאמרין 'ופליגא אדשמואל'? וכן ההגדה שבריש מסכת ע"ז (ג,א) - כולה מוכחת שהוא לזמן תחיית המתים ביום השם הגדול והנורא, ושאמרו: 'היום לעשותם ולא למחר לעשותם'. ועדיין לא הניח דעתי בתשובותיו, ואין לנו אלא שיטת הראשונים ז"ל (תוס' ורא"ה), ואין זה מקומו להאריך יותר בעניין זה".

605 הרשב"א בשו"ת הביא עוד הוכחה לפירושו: "ומה שיגלה לך זה: 'היום לעשותם ולא היום לטול שרכן', כלומר אלא למחר, ואם כן 'מחר' האמור שם הוא זמן קיבול השכר, ואין זמן קיבול אמיתי אלא בעולם הנשמות, שהוא יום הדין לכל האומות, ולא לאחר התחיה מיד". וכמוכח זה רק על פי הרמב"ם שעיך השכר בעולם הנשמות, אבל לרמב"ן ושאר הראשונים הרי עיקר השכר הוא דווקא בימי התחיה.

וע"ש שהביא עוד ראיה לכך שמצוות לא בטלות אחר התחיה: "ומה שיגלה לך זה שאין המצוות

שאלות מנחות:

- ✦ מהו הסיכון בהסבר הפשוט של רב יוסף שלעתיד יתבטלו המצוות?
- ✦ מהו "לעתיד לבוא" לפי הרשב"א?
- ✦ מה החידוש על פי הרשב"א שהמת פטור ממצוות על פי רב יוסף ורבי יוחנן? האם זה הפשוט? מדוע הרשב"א נדחק לפרש כך?
- ✦ מהי שיטת רב אמי (שסובר שאסור לשים תכריכי כלאים למת) על פי הרשב"א (שני פירושים)?
- ✦ לפירושו של הרשב"א, האם בימי התחייה יהיה שינוי כלשהו בקיום המצוות ובחופש הבחירה?

הערות - ילמד ענויים דרכו

בטלות לאחר התחיה - מתים שהחיה יחזקאל, לדעת האומר שהיה ממש כן. ואותן ודאי לא נפטרם הם וזרעם מן המצוות. וכבר אמר שם אחד מן החכמים: ואני מבני בניהם ואלו תפילין שהניח לי אבא, מהם היו". וגם זו אינה ראייה, שהרשב"א הביין ש"מצוות בטלות לעתיד לבוא" היינו שכייון שמת ונעשה חופשי, אף כשיקום יהיה פטור. ולא היא, אלא התקופה של ימי התחייה היא הפוטרת, ועל כן המתים שהחיה יחזקאל שקמו בזמן הזה - פשוט שהיו חייבים גם למ"ד מצוות בטלות בימי התחייה. וז"ל הריטב"א שם: "הא לא קשיא ושתי תשובות בדבר, חדא - שלא אמרו מצוות בטלות מן המתים, אלא לתחיית המתים העתיד לבוא שיהא סוף הכל, וקרינא ביה: 'היום לעשותם ולמחר לקבל שכרן'. אבל בתחיית המתים של מתי יחזקאל שלא היו אלא במקצת - לא בטלו תורה ומצוות, שהרי לא היה להם תחיית המתים גמורה לקבל שכר, שהרי הולידו בנים וגם חזרו לעפרם. ועוד - כי מה שאמרו 'מצוות בטלות לעתיד לבוא' היינו שלא יהו חייבין לעמוד בהן, אבל מכל מקום יש מצוות קדושות כעין תפילין שינהגו בהן מעצמן, מפני שלמותן ותפארתן - לא בדרך חיוב. והרי אבות הראשונים לא היו חייבין אלא בשבע מצוות וקיימו כל התורה כולה..."

ועיין בספר ערוך לנר שכתב: "והסדרי טהרה כתב שיש להוכיח כדעת הרשב"א ממה דאמרינן בסנהדרין ר"פ חלק: 'אמר רבי יוחנן: מניין לתחיית המתים מן התורה? שנאמר: ונתתם את תרומת ה' לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים? אלא מלמד שיקום ישראל נותנים לו תרומה'. והרי שם בעל מאמר זו הוא ר' יוחנן, והוא ס"ל הכא דמצוות בטלות לע"ל, ואם כן איך שייך תרומה? אלא על כרחך מוכח כדעת הרשב"א דלע"ל לאחר התחייה לא בטלות. עד כאן דבריו. ולענ"ד אין מזה ראייה נגד התוס', דב"א ה"קשה מאוד, כיון דלאחר תחיית המתים אין שם אכילה ושתייה... אם כן איך שייך תרומה לאכול? ולכן נלענ"ד על פי מה דאמרינן ביומא (ה,ב): 'כיצד מלבישן לעתיד לבוא? לע"ל לכשיבואו אהרן ובניו ומשה עמהם' ע"ש. הרי דפשיטא להגמרא דלכשיבנה בית המקדש וישוב העבודה - יקומו משה ואהרן ובניו בתחיית המתים אף שזה עדיין אינה עת התחייה לכל העולם. אבל לפי הריטב"א הנ"ל, יש לתרץ שיקיימו חלק מהמצוות, אך לא כמצווים ועושים. ועיין במש"כ לקמן בשם האמרי אמת. וכ"כ בדגל מחנה אפרים פרשת צו". [ובספר נועם מגדים (פר' לך) כתב לחלק בין מצוות עשה לל"ת. ויש שחילקו שמצוות שמעיות יתבטלו ומצוות שכליות לא יתבטלו.]